

SK GN

Schaambot

In 1969 werd *Black Venus* van Jef Geeraerts bekroond met de Driejaarlijkse Staatsprijs voor Proza. In 2015, bij het overlijden van Geeraerts, werd het opgenomen in de Canon van de Vlaams-Nederlandse literatuur. Vijf jaar later in 2020 werd de roman alweer van de lijst geschrapt. De commissie oordeelt dat Geeraerts' visie op het kolonialisme en op de vrouw misselijkmakend is. Het boek staat boordevol machtsmisbruik, verwrongen beelden van de vrouw en 'de wilde', plat racisme en ellenlange pornografische passages met minderjarigen.

Hoe moeten we omgaan met ons geprezen literair erfgoed dat vandaag als kwetsend en ranzig wordt ervaren, maar dat voor velen eigenlijk altijd al was? Houden oude bewierookte kunstwerken stand nu hun pijnlijke denkbeelden ons schaamrood bezorgen?

In de voorstelling *Schaambot* wordt het makerschap gedeeld door een jonge zwarte actrice (Musia Mwankumi) en een witte acteur van middelbare leeftijd (Valentijn Dhaenens). Ze gaan samen met het boek van Geeraerts aan de slag en plaatsen grote vraagtekens en emoties bij de lezing van de roman vandaag. *Schaambot* is een gesprek tussen twee mensen van nu over waar ze zich voor schamen, wat hun verontwaardiging oproept, wat ze kunst noemen en of dat tijdloos is of niet.

SKaGeN SKaGeN is een avontuurlijk theatercollectief, gevestigd in Antwerpen. Sinds 2000 maakt het gezelschap geëngageerde voorstellingen die een breed publiek in het kunstcircuit aanspreken. SKaGeN beschouwt theater als een levende kunst, zonder grens of vaste vorm. Het onderzoekt en presenteert haar actuele onderwerpen dikwijls op eigenwijze manieren, soms - maar niet steeds - geflankeerd door de nieuwste technologieën. Het resultaat zijn verfrissende en relevante voorstellingen die op tournee gaan in binnen- en buitenland. Meer info op skagen.be.



Credits

Concept & Spel: Musia Mwankumi & Valentijn Dhaenens / **Scenografie:** Chloé Wasselin-Dandre / **Assistentie:** Tineke De Meyer / **Productieondersteuning:** Suzanne De Clercq, Sandra Diris / **Techniek:** Jeroen Wuyts / **Pers & communicatie:** Elisa Demarré / **Zakelijke leiding & coördinatie:** Korneel Hamers / **Fotografie:** Wout Enis, Wendy Marijnissen / **Tekeningen:** Musia Mwankumi / **Productie:** SKaGeN, De Studio, Perpodium / **Met steun van:** PerPodium & De Vlaamse Gemeenschap

Content warnings: Seksueel geweld / taalgebruik + misogynie / misogynoir + racisme + Niet geschikt voor minderjarigen

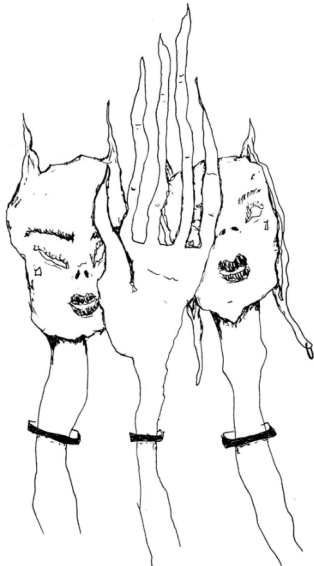
Tijdens het proces gingen de makers in gesprek met de antropologe Bambi Ceuppens (fragment)

VD: Kunt u zich nog herinneren wanneer u voor de eerste keer met *Black Venus* in contact kwam? Hebt u het in opdracht gelezen of bent u het ooit tegengekomen toen het nog in de canon stond, of op de middelbare school?

BC: Veel vroeger, toen het is uitgekomen. Ik herinner me een gesprek tussen mijn moeder en mijn tante, die ook in Congo was geweest. Mijn tante had het gelezen en vervolgens in de vuilbak gegooid. Dus ik was er op dat moment en zelfs later niet eens nieuwsgierig naar. In de middelbare school stond het uiteraard niet op het programma, maar onze leraar Nederlands was wel fan van Jef Geeraerts. Hij gaf me af en toe suggesties omdat hij wist dat ik sterk geïnteresseerd was in literatuur en toen heb ik het voor de eerste keer gelezen. Maar niet van de eerste tot de laatste pagina omdat ik dezelfde reflex had als mijn tante zoveel jaren eerder.

(...)

Je moet boeken beoordelen op hun literaire kwaliteiten, daar ben ik het volledig mee eens. Maar het punt is dat ik Jef Geeraerts geen goed schrijver vind. (...) Hij behoort tot een specifieke, Vlaamse vitalistische traditie waar ik eigenlijk niets mee heb, maar die wel heel typisch is voor de koloniale literatuur.



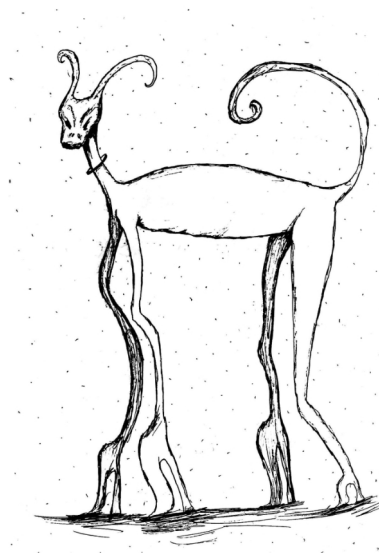
MM: U schreef ooit dat u vond dat hij ook qua thematiek zich niet echt onderscheidde van andere koloniale schrijvers.

BC: Mensen die de koloniale literatuur niet kennen, en ik las ze ook enkel in het kader van mijn onderzoek en absoluut niet voor

mijn plezier, beseffen niet dat Geeraerts echt ingebed zit in de specificiteit van de Vlaamse koloniale literatuur. Hij is absoluut geen buitenbeentje. Het enige waarin hij verschilt, is zijn buitensporige aandacht voor geweld en seksualiteit. Die aandacht of zelfs obsessie vind je ook in andere Vlaamse koloniale romans, maar nooit zo expliciet.

(...)

MM: In ons creatieproces geven we ruimte aan de oorspronkelijke tekst door ze te citeren. De vraag waar ik vaak mee zit is of het net die woorden zijn waar we ruimte aan moeten geven? Of moeten we de woorden die wij gebruiken om erover te spreken de ruimte geven?



BC: Het is een moeilijk probleem want wat zeker niet mag gebeuren is dat je dat soort problematische discours zou censureren. Zelfs vanuit een gevoel dat het te pijnlijk is. Het is een begrijpelijke reflex, maar daar loert het gevaar. Je dreigt de hele geschiedenis van racisme uit te wissen en daar hebben de slachtoffers van racisme absoluut geen baat bij. Dan kan iemand je recht in het gezicht zeggen: "Racisme bestaat niet bij ons", want alle bronnen die de hele geschiedenis verduidelijken, zijn verdwenen. Als je tot een categorie mensen behoort die gedurende lange tijd het slachtoffer is geweest van racisme, discriminatie tot genocide toe, draag je een heel pijnlijk verleden met je mee en moet je op een of andere manier met dat trauma proberen om te gaan. Dat valt mij op in de discussies over welke woorden niet meer mogen gebruikt worden of welke boeken niet langer gelezen worden. Er bestaat nochtans overeenstemming over dat je

niet naast een trauma heen kunt lopen, maar dat je het onder ogen moet kunnen zien. Dat wil niet zeggen dat je er ooit van kunt genezen, ik denk zelfs integendeel. Maar de mensen moeten gewapend worden om daarmee om te gaan. (...) Je kunt je kinderen niet beschermen door te doen alsof dat niet zo is. Je bewijst ze er geen dienst mee door te doen alsof we in een wereld leven waar er geen racisme, geen discriminatie, geen seksueel geweld, enzovoort bestaat.

(...)

VD: Ik heb het boek voor het eerst gelezen als ik 18 jaar was. Het lijkt me dat jonge mensen vandaag er totaal geen voeling meer mee zouden hebben. Is het belangrijk dat zij het alsnog lezen? Om te weten wat vroeger werd geapprecieerd, dat het toch als belangrijke literatuur werd gezien? Het kreeg ooit zelfs de Staatsprijs voor literatuur!

BC: Het is niet uitzonderlijk dat smaken veranderen en dat hoeft niet eens te maken te hebben met politieke of ideologische overtuigingen. Sommige genres verouderen makkelijker dan andere, dan denk ik bijvoorbeeld aan humor. Wij lachen niet meer met dezelfde zaken als mensen in de Middeleeuwen.

(...)

Dat is denk ik een voorbeeld van de uitdaging van het domein van de kunst. Het is daar dat men kan zien dat mensen tegelijkertijd het beste en het slechtste in zich kunnen hebben. Dat er mensen zijn die er abjecte gewoonten en overtuigingen op nahouden en soms zelfs in staat kunnen zijn om anderen te vermoorden, en tegelijk in staat om artistieke creaties te produceren die anderen diep raken. (...) Nu leeft een gesacraliseerd idee van de kunstenaar; om een goede kunstenaar te zijn moet je ook een goed mens zijn. Maar het ene heeft helaas niets met het andere te maken. (...) Dat stelt onze menselijke conditie op scherp: wij zijn zowel in staat tot het beste als het slechtste. En als het om een goed kunstenaar gaat, dan moet zijn werk in de publieke ruimte kunnen blijven, mits omkadering. Ik heb het gevoel dat de nuances en gradaties in dat debat verdwijnen. (...) Het is een moeilijke afweging en ik vind dat we die discussie moeten voeren.

Het volledige interview kunt u lezen via skagen.be